

Intian maaseutukehityksen trendejä globalisaation aikakaudella

TONI HAAPANEN

Maantieteen laitos, Turun yliopisto¹

Katsauksessa tarkastellaan tilastojen, kirjallisuuden ja etenkin intialaisten tutkijoiden teosten pohjalta muutamia Intian maaseutukehitykseen liittyviä trendejä, kuten talouden liberalisointia, maaseudun rakenteiden ja maataloussektorin modernisaatiota sekä maanomistuksen keskittymistä. Kirjoituksessa pohditaan myös kriittisesti näiden trendien suhdetta pienviljelijöiden asemaan, ruokaturvaan ja köyhyyteen. Painopiste on maataloussektorilla, koska se on Intian ylivoimaisesti suurin työllistäjä, ja koska globalisaatio ja kaupan vapauttaminen altistavat etenkin viljelijöitä uusille markkina-realiteeteille (Ministry of Agriculture 2004; Winter 2004: 664). Tarkastelu kohdistuu pääasiassa 1990-luvun alun jälkeiseen, ”globalisaation aikakaudeksi” kutsuttuun ajanjaksoon, jolloin talouden reformointiprosessin myötä Intian poliittiset linjaukset ja käytännöt ovat saaneet enenevässä määrin uusliberalistisia piirteitä.

Intia on pinta-alaltaan ja väestöltään erittäin suuri maa (pinta-ala 3 287 590 km², väkiluku noin 1,12 miljardia vuonna 2006), jossa on voimakkaita alueellisia kontrasteja maaseudun luonnonolosuhteiden, kulttuurin, asutuksen, elinkeinorakenteen, hyvinvoinnin sekä maatalouden paikallisten muotojen välillä. Keskushallinnon ja ylikansallisten globalisaatioprosessien vaikutukset ovat kuitenkin lähes kaikkialla maassa merkittäviä, ja josain määrin samankaltaisiakin, joten katsauksessa pyritään tarkastelemaan maaseutukehityksen trendejä kansalliselta tasolta käsin.

Talouden globalisaatio ja uusliberalismi

Globalisaatiokäsitteen lukuisat eri määritelmät ja sisällöt viittaavat yleensä ainakin talouden globalisaatioon, jonka tunnusmerkkejä ovat valtioiden rajojen avaaminen viennille ja tuonnille, kaupan esteiksi katsottavien toimintojen kuten tullien, tukiaisten ja kiintiöiden purkaminen, muiden kauppaa vääristävien tai tällaisiksi katsottujen säädösten ja toimintojen purkaminen, ulkomaisten investointien houkuttelemisen, suuryritysten toimintatavan laajeneminen sekä valtion roolin vähentäminen talouden ohjaamisessa. Myös jatkuvan talou-

dellisen kasvun rinnastaminen kehitykseen sekä talouskasvun edistämiseen pyrkiminen ”kauppaa vapauttamalla” ovat olleet globalisaation aikakautta leimaavan uusliberalistisen talousajattelun kulmakiviä (Power 2003: 145; Tammilehto 2003: 5).

Uusliberalistisen talousajattelun tai ”vapaakaupan” puolestapuhujina ja levittäjinä nähdään usein etenkin rikkaimmat länsimaat, OECD, Maailmanpankki, Kansainvälinen valuuttarahasto IMF sekä Maailman kauppajärjestö WTO. Uusliberalismin edistäjinä voidaan myös pitää hallituksiin ja kansainvälisiin instituutioihin vahvasti vaikuttavia taloudellisia toimijoita, kuten monikansallisia suuryrityksiä ja teollisuuden etujärjestöjä (Bøås & McNeill 2003; Power 2003: 143–168).

Uusliberalismi saavutti 1990-luvulla maailmanpolitiikassa hegemonia-aseman. Nykyään monien valtioiden, kuten Intian, hallinnossa on vallalla vakaa usko uusliberalistisen politiikan lopulta kaikkia hyödyttäviin seurauksiin. Yhdysvaltalaiset maantieteilijät Jamie Peck ja Adam Tickell (2002: 381) vertaavatkin päättäjien omaksumaa uusliberalistista doktriinia kirkon asemaan keskiajan Euroopassa. Uusliberalistinen lähestymistapa on valittu myös YK:n vuosittain vahvistamien kehityksen ja hyvinvoinnin strategian pohjaksi (Patomäki & Teivainen 2003: 40–41). YK:n elintarvikkeja maatalousjärjestö FAO (2005a) väittää nykyisin maatalouskaupan vapauttamisen olevan kehitysmaiden edun mukaista ja parantavan näiden ruokaturvaa. Usein kaupan vapauttamisesta käytävä keskustelu rajoittuu ainoastaan rikkaiden maiden maksamiin maataloustukiin, jotka kiistatta vääristävätkin maailmanmarkkinahintoja ja heikentävät globaalin Etelän tuottajien asemaa. Toisinaan kuitenkin unohdetaan, että talouden globalisaatioissa on kyse paljon muustakin kuin maataloustuista. Liberalisointiprosessit vaikuttavat maaseutukehitykseenkin monin erilaisin – eivät läheskään aina suotuisin – tavoin.

Intian talouden liberalisointi

Vuonna 1947 itsenäistyneen Intian hallinto toteutti aluksi varsin protektionistista ja sosialistisiakin piirteitä omaavaa talouspolitiikkaa. Siirtomaa-ajalla vallinneen tuontiriippuvuuden ja vapaakaupan sijaan intialaista tuotantoa suojattiin, ja maataloustuotannon omavaraisuusasteen kasvattaminen asetettiin poliittiseksi päämääräksi (Acharya 2002: 59;

¹ <toni.haapanen@utu.fi>

Karttunen & Hämeen-Anttila 2005: 206). Pääministeri Jawaharlal Nehru laati valtiojohtoisen taloussuunnitelman, joka perustui Neuvostoliiton mallin mukaisesti viisivuotiskausiin. Kunnianhimoinen teollistamisohjelma kuitenkin ajoi valtion talouden vararikon partaalle, ja Intian piti anoa kehitysapua länsimailta (Karttunen & Hämeen-Anttila 2005: 207).

IMF ja Maailmanpankki alkoivat 1970-luvun puolivälissä painostaa Intiaa talouden liberalisointiin. Molempien järjestöjen henkilökuntaa sijoitettiin merkittäviin poliittisiin virkoihin Intian hallinnossa. 1980-luvulla yli 80 kehitysmaan piti toteuttaa IMF:n ja Maailmanpankin ohjauksessa lainaehdotuksiin sidottuja rakennesopeutusohjelmia, ja myös Intia kuului tähän joukkoon (Kumar 2005). Rakennesopeutusohjelmat johtivat Intiassa julkisten investointien vähentämiseen, sosiaaliturvan ja ruokatuotteen leikkauksiin sekä viennin ja tuonnin rajoitusten vähentämiseen maataloussektorilla. Primääri- ja toissijainen kasvoivat, mutta tämä tuskin hyödytti maaseudun tuottajien enemmistöä, sillä dollarimääräiset yksikköhinnat putosivat rajusti maailmanmarkkinoilla (Patnaik 1998).

Vuotta 1991 pidetään usein virstanpölyväänä Intian talouden liberalisointiprosessissa ja nykyisin vallitsevan globalisaation aikakauden alkuna. Valtion talous oli kriisissä ulkomaisen valuutan reservien käytyä ennätyksellisen pieniksi (Vepä 2004: 216). IMF ja Maailmanpankki tarjosivat Intian hallitukselle uusliberalistisiin periaatteihin nojautuvaa talouden reformointiohjelmaa, jota hallitus alkoi toteuttaa (Kumar 2005: 11). Dynaamisuuden aikaansaamiseksi rupia devalvoitiin. Sosiaalisen toimintojen valtiollista rahoitusta sekä esimerkiksi ruoan hintatukea leikattiin huomattavasti. Ruokaviljan jakelu julkisen Public Distribution Systemin kautta – mikä on mahdollistanut halvemmät ruoan hinnat köyhyysrajan alapuolella eläville – väheni lähes puoleen vuosina 1990–2000 (Swaminathan 2001). Uusi talousohjelma tarjosi ulkomaisille investoijille mahdollisuuksia sijoittaa vapaammin Intiaan ja toisaalta myös siirtää Intiassa tekemiään voittoja helposti ulkomaille. Tavoitteena oli lisätä liberalisoinnin avulla talouden dynaamisuutta ja kilpailua sekä kiihdyttää talouskasvua. Intian bruttokansantuote kasvoikin 1990-luvulla historiallisen paljon, keskimäärin yli 5,7 prosenttia vuodessa. Voimakas kasvu on jatkunut myös 2000-luvun alussa (Deaton & Kozel 2004: 1; Kumar 2005: 11).

Intia liittyi ensimmäisten maiden joukossa vuonna 1995 perustettuun Maailman kauppajärjestöön. Hyderabadin yliopiston taloustieteen professori D. Narasimha Reddyn (2002: 35) mukaan WTO:n maataloussopimus on rohkaissut keskittä-

mään ruoantuotantoa sinne, missä ruokaa voidaan tuottaa halvimmalla. Usein väitetään, että tällainen specialisoituminen – eli maiden keskittyminen vapaakauppateorioiden mukaisesti sellaisille tuotannon aloille, joissa niillä on *suhteellinen etu* – johtaisi parempaan tehokkuuteen, pienempiin tuotantokustannuksiin ja alhaisempiin hintoihin. Toisaalta erikoistuminen on osaltaan lisännyt kuljetusten tarvetta, mikä on ekologisesti kestävä kehityssuunta.

Reddy (2002: 35) on kuitenkin esittänyt, etteivät maataloustuotantoa ja -kauppaa ohjaa suhteelliset edut, vaan pääasiallisesti rikkaiden maiden maksamat suuret maataloustuet, jotka heikentävät globaalin Etelän tuottajien menestymismahdollisuuksia globalisoiduilla markkinoilla. Esimerkiksi vuonna 2001 vehnän hinta Intiassa oli 131 dollaria, Yhdysvalloissa taas 108 dollaria tonnilta (Singh 2004: 77). Hong Kongin WTO-kokouksessa joulukuussa 2005 sovittiin viimein maatalouden vientitukien poistamisesta, mutta kokousjulistuksen mukaan niiden maksu voi jatkua vielä vuoteen 2013 saakka (WTO 2005). Intialaisen maatalouskaupan analyytikko Devinder Sharmen (2005) mukaan on vaarana, että vientituet voidaan tämän jälkeenkin naamioida erilaisiksi kotimaisen tuen muodoiksi, koska konkreettisemmat sitoumukset vientiä helpottavien tukien naamiointiin estämiseksi jäivät julistuksen liitteeseen, jolle ei annettu velvoittavaa asemaa.

Maaseudun rakennemuutos

Intian maaseutuväestön osuus maan koko väestöstä on vähentynyt melko tasaisesti 1960-luvulta lähtien, yli 80 prosentista nykyiseen noin 70 prosenttiin (Census of India 2005). Toisaalta urbaanin ja maaseudun asutuksen välinen ero on häilyvä, ja maaseudun kyläverkostoja uusinnetaan jatkuvasti tavoilla, jotka muuttavat niiden infrastruktuuria ja rakennuskantaa urbaaneja alueita muistuttaviksi. Maataloussektori on edelleen Intian ylivoimaisesti suurin työllistäjä, vaikka maataloustuotannon parissa toimivan työvoiman osuus onkin pudonnut 74 prosentista 57 prosenttiin kolmen viime vuosikymmenen aikana (Mehta 2003: 2; Ministry of Agriculture 2004: 3). Yksi merkittävä syy työvoiman siirtymiseen maataloudesta muille sektoreille on ollut ”työtä säästävän teknologian” eli erilaisten koneiden ja muiden modernien innovaatioiden invaasio perinteisesti lihasvoiman varassa pyörineeseen maataloustuotantoon. Ne, jotka menettävät työnsä maataloussektorilla, ovat yleensä köyhimpiä ja vähäisen koulutustason omaavia tai kokonaan lukutaidottomia. Heidän työllistymisensä uudelleen muille sektoreille on usein vaikeaa (Mehta 2003: 38–39).

Viime vuosina lyhytaikaiset ja epävarmat työsuhteet ovat lisääntyneet, ja järjestäytymättömän työvoiman osuus on monien tutkijoiden mukaan jopa 90 prosenttia (Ramachandran & Arora 2004: 43).

Kansainvälisen ravitsemuspolitiikan instituutin IFPRI:n tutkijat Shenggen Fan, Connie Chan-Kang ja Anit Mukherjee (2005) katsovat Intian kaupunkistumisen ja modernin teollisuuden kasvun tapahtuneen pitkälti maaseudun ja maatalouden kustannuksella. 1990-luvun alussa käynnistetyin uuden talousohjelman myötä hallituksen politiikka, tutkimusodot ja muut taloudelliset kannustimet kohdistuivat maaseudun ja maatalouden toimintojen sijasta yhä enemmän urbaanien alueiden ja teollisuuden kehittämiseen. Trendi on jatkunut samankaltaisena nykypäiviin saakka. Kehitysstrategiat ovat perustuneet keskeisesti teolliseen modernisaatioon ja rikkaiden länsimaiden jäljittelyyn. Eri-laisin suurin ja epäsuurin interventioin resurssija on siirretty maaseudulta urbaaneille sektoreille jo vuosikymmenten ajan. Maaseudun ja urbaanin väestön tuloerot nousivat jo 1970-luvun lopulla keskimäärin yli 1,5-kertaisiksi, ja ovat pysyneet siitä lähtien suurin piirtein samalla tasolla (Fan ym. 2005: i–ii, 1, 14, 16).

Modernisoituvaa maatalous

YK:n sponsoroima, tehostettuun viljanjalostukseen, moderneihin kastelujärjestelmiin, lannoitteisiin ja hyönteismyrkkyihin perustuva kehitysohjelma aloitti ”vihreän vallankumouksen” 1960-luvun puolivälissä. Uudet energiaintensiiviset teknologiat omaksuttiin ensiksi vehnänviljelyalueilla Intian itä- ja pohjoisosissa, ja ne siirtyivät 1970-luvun aikana vähitellen länteen ja etelään. ”Vihreä vallankumous” sai aikaan merkittävän kasvun pääviljakasvien riisiin ja vehnän tuotannossa (Mehta 2003: 31; Karttunen & Hämeen-Anttila 2005: 209). 1990-luvulla kasvuvauhti kuitenkin heikkeni, ja 2000-luvun alussa monien ravintokasvien tuotantomäärät pienenevät satokokojen vuosittaisen vaihtelun samanaikaisesti lisääntyessä (Singh 2003: 41; Ministry of Agriculture 2004). Huolestuttava trendi on se, että ruoan ja etenkin köyhemmille väestöryhmille elintärkeiden palkokasvien tuotannon kasvuvauhti on pudonnut väestönkasvun alle, eikä uutta viljelyalaa ole enää juuri luotavissa (Kumar 2005: 17).

1990-luvulla maataloustuotteiden kaupan vauputtamisesta tuli keskeinen osa Intian maatalouspolitiikkaa. Viennin edistäminen asetettiin maatalouspolitiikan keskeisimmäksi tavoitteeksi omavaraisuuteen ja kokonaistuotannon kasvattamiseen tähänneiden lähestymistapojen jäädessä taka-alalle (Acharya 2002: 59). Maataloustuotteiden vienti

ulkomaille kasvoi vuosina 1992–1997 yli 2,5-kertaiseksi, joskin se on viime vuosina hieman taantunut (Ministry of Finance 1998, 2005). Rahakasvien kuten puuvillan, teen, kahvin, mausteiden, kukkien ja muiden puutarhakasvien viljely sekä kalankasvatus ovat lisääntyneet vilja- ja palkokasvien tuotannon kustannuksella (Kumar 2005: 13). Viime vuosina maataloustuotteiden viennin määrä on selvästi ylittänyt tuonnin, eli Intia on nykyisin maataloustuotteiden nettoviejä (Landes & Govindan 2004: 5; Singh 2004: 77). Samaan aikaan ainakin 215 miljoonaa intialaista kärsii kroonisesta aliravitsemuksesta (UNDP 2005: 242).

Taloustieteilijä Jaya Mehtan (2003) mukaan ”vihreä vallankumous” tuhosi vähitellen feodaalisen systeemin ja korvasi sen kaupallisilla ja kapitalistisilla maataloustuotannon muodoilla. Maanomistuksen lakisääteiset rajoitukset kuitenkin estävät yksityisyrityksiä hankkimasta suuria viljelymaa-alueita itselleen. Vain siirtomaa-ajalta pe-riytyneet, ulkomaisten yritysten omistamat plantaasit ovat saaneet laillisesti poiketa tästä käytännöstä. Erilaisin järjestelyin suuryritykset ovat kuitenkin onnistuneet hankkimaan suuria maa-alueita haltuunsa. Paineet rajoitusten purkamiseksi ”maareformin” nimissä ovat viime vuosina kasvaneet etenkin puutarhakasveja ja kukkia tuottavien yritysten taholta.

Pienviljelijöiden ahdinko

Rajoituksista huolimatta maan hallinta keskittyy intialaisissa kylissä harvojen käsiin (Karttunen & Hämeen-Anttila 2005: 207). Noin 1,2 prosenttia kotitalouksista hallitsee yli 15 prosenttia kaikesta viljelymaasta (Singh 2004: 81). Noin 40 prosentilla maaseudun kotitalouksista ei ole lainkaan maata, ja neljällä viidesosalla kotitalouksista on käytettävissään vähemmän kuin yksi hehtaari maata (taulukko 1). Mehtan (2003: 37) mukaan pienimpiä alle 0,4 hehtaarin maatilkkuja viljelevissä kotitalouksissa maataloustyöt jäävät tavallisesti naisten harteille miesten muuttaessa toisaalle työn perässä. Seuraus on ollut naisvaltaisuuden kasvu marginaaliviljelyssä.

Taulukko 1. Viljelymaan jakautuminen maaseudun kotitalouksien kesken Intian maaseudulla (Mehta 2003: 38).

Vuosi	Maattomia	Viljelysmaata / kotitalous (ha)				
		0,01–0,40	0,41–1,00	1,01–2,00	2,01–4,00	>4,0
1987–1988	35,4 %	19,1 %	17,3 %	13,9 %	8,5 %	5,8 %
1993–1994	38,7 %	18,8 %	17,1 %	13,4 %	7,6 %	4,3 %
1999–2000	40,9 %	22,3 %	16,8 %	11,2 %	5,9 %	3,0 %

Suuryritykset ovat alkaneet vuokrata maatilkuja sopimusviljelijöille, jotka sitoutuvat tuottamaan esimerkiksi tomaatteja, sinapinsiemeniä, vehnää tai leikkokukkia. Sopimusviljelyn sadot viedään yleensä ulkomaille tai intialaisiin suurkaupunkeihin pikaruokaketjujen käyttöön (Mehta 2003: 35). Sopimusviljelyn etuina on pidetty viljelijöiden mahdollisuutta saada yritysten kautta lainaa, tietämystä uusista teknologioista sekä ennalta määriteltäviä ja vakaita satokorvauksia. Negatiivisia seurauksia on ilmennyt uusien teknologioiden tai viljelykasvien sopimattomuudesta, sopimusrikkomuksista sekä viljelijöiden ylivelkaantumisesta. Mikäli sato epäonnistuu, velkataakka jää yleensä yksin viljelijän kannettavaksi (Singh 2003: 52).

Viime vuosina viljelijöiden kasvavat itsemurhaluvut ovat muodostaneet laajan ja valitettavan ilmiön. Yksin vuonna 2004 raportoitiin lähes 10 000 viljelijän tehneen itsemurhan. Tutkija-aktivisti Vandana Shiva liittyy ilmiön maaseudun tuotantorakenteiden muutokseen, kaupallisen ja yritysjohtoisen tehutuotannon lisääntymiseen sekä satojen epäonnistumisiin ja pienviljelijöiden velkariippuvuuteen. Hän pitää itsemurhien kasvun syynä myös lukuisten siemenlajikkeiden kaupallistamista ja patentointia, mikä osaltaan on lisännyt viljelijöiden taloudellista riippuvuutta suurista maatalousyrityksistä (Shiva 2001; Shiva ym. 2002). Modernien lajikkeiden tultua markkinoille perinteiset siementen varastointi- ja vaihtosysteemit alkoivat nopeasti kadota ja käytettävien siemenlajikkeiden määrä vähetä. Esimerkiksi Pudukkottain maakunnassa Tamil Natussa paikallisista siemenlajikkeista arvioidaan noin 80 prosentin joko kuolleen sukupuuttoon tai olevan sen partaalla. Toisaalta etenkin köyhemmät pienviljelijät eivät ole olleet tyytyväisiä uusiin lajikkeisiin ja kasvaviin kustannuksiin. Vanhoja siementen varastointi- ja vaihtosysteemejä onkin monin paikoin alettu elvyttämään (Kanna 2005).

Kanadalaisen taloustieteilijä Michel Chosudovskyn (1999: 145–147) mukaan IMF:n ja Maailmanpankin 1990-luvulla käynnistämä uusi talousohjelma murskasi toimeentulomahdollisuudet miljoonilta Intian alemmikastisilta ja kastittomilta maataloustyöntekijöiltä. Energian, synteettisten lannoitteiden ja muiden maatalouden tuotantopanosten hinnat nousivat, mikä johti laajaan konkurssiaaltoon pienten ja keskiuurten viljelijöiden keskuudessa. Rupian devalvaatio yhdessä maataloustukien ja ruoan hintatukien leikkausten kanssa heikensi samoin köyhyysrajan alapuolella olevien ostovoimaa. Aliravitsemuksen aiheuttamat kuolemat alkoivat lisääntyä.

Köyhyys ja aliravitsemus

Maailmanpankin mukaan äärimmäisessä köyhyydessä eli alle yhdellä dollarilla päivässä elävien osuus koko Intian väestöstä väheni vuosina 1993–2000 dramaattisesti yli 42 prosentista noin 35 prosenttiin. (Chen & Ravallion 2004: 32; The World Bank 2006a: 26, 2006b). Äärimmäisessä köyhyydessä elävien absoluuttinen määrä väheni siten yli 20 miljoonalla, vaikka samalla ajanjaksolla maan väkiluku kasvoi arviolta 130 miljoonalla (Census of India 2005; Chen & Ravallion 2004: 29).

Intian kansalliset köyhyysrajat on määritelty arvioimalla ihmisten tarvitsemat keskimääräiset kalorimäärät. Maaseudulla rajana on kulutustaso, jonka myötä ihminen saa päivittäin 2400 kilokaloria vastaavan ravintomäärän. Kaupungeissa raja on alhaisempi, 2100 kilokaloria päivässä (Mehta 2004: 30). Maailmanpankin mukaan kansallisten köyhyysrajojen alle jääneiden osuus putosi vuosina 1993–2000 maaseudulla 37,3 prosentista 30,2 prosenttiin ja kaupungeissa vastaavasti 32,4 prosentista 24,7 prosenttiin (The World Bank 2006b). FAO:n (2005b) ja UNDP:n (2005: 242) raportit esittävät myös aliravitettujen määrän Intiassa vähentyneen huomattavasti – 25 prosentista 21 prosenttiin ajalla 1990–2002.

Mutta vastaavatko tilastot todellisuutta? Kun otetaan huomioon, että 1990-luvun alun jälkeen Intian maatalouden tuottavuuden kasvu on jäänyt alle väestönkasvun, viennin osuus maataloustuotannossa on lisääntynyt ja tuonti vähentynyt, maataloustuotteiden hintatukea on leikattu, maatalouden tuotantopanosten hinnat ovat kasvaneet, ja että maaseudun työttömyys ja maattomuus ovat lisääntyneet, niin miten köyhyys- ja aliravitsemustilanteen paraneminen on selitettävissä?

Kaikki eivät ole lainkaan vakuuttuneita kansallisten köyhyystilastojen ja niihin nojautuvien Maailmanpankin tilastotietojen paikkansapitävyydestä. Niiden on väitetty olevan metodologisesti puutteellisia, ylioptimistisia ja vakavastikin vääristyneitä (Deaton & Kozel 2004; Mehta 2004; Popli ym. 2005; Ray & Lancaster 2005; Saith 2005; Subramanian 2005). Kansallisten köyhyystilastojen paikkansapitävyys on kyseenalaistettu muun muassa siksi, että tarkistettaessa jo 1970-luvulla tehtyjä arvioita köyhien ”kulutuskorien” sisällöistä ei ole huomioitu tarpeeksi yhteiskunnan rakennemuutosta, jonka seurauksena köyhien välttämättömät menot ovat nykyisin korkeampia kuin ennen. Tilastoissa ei ole huomioitu luonnonympäristön tuhoutumisesta ja yksityistämisestä sekä uusien elämäntilanteiden kaupallistumisesta koituneita lisäkustannuksia. Ruoan lisäksi köyhillä kuluu aiempaa suhteellisesti enemmän rahaa esimerkiksi tervey-

denhuoltoon ja työhön liittyvään matkustamiseen (Tammilehto 2003: 22). Hallituksen köyhyystilastoja ja mittausmenetelmiä tutkineet Mehta (2004: 33) ja Utsa Patnaik (2005: 27) ovatkin päätyneet johtopäätökseen, että Intiassa voi todellisuudessa elää kansallisen köyhyysrajan alapuolella jopa yli 300 miljoonaa ihmistä enemmän kuin viralliset tilastot väittävät.

Gurleen Popli, Ashok Parikh ja Richard Palmer-Jones (2005: 4623) toteavat tuoreessa tutkimuksessaan, että Intiassa vuosina 1993–1994 ja 1999–2000 tehdyt kotitalouskyselyt eivät ole keskenään vertailukelpoisia, sillä alkuperäisissä aineistoissa on vakavia puutteita ja mittausvirheitä. Lisäksi käytetyt tilastointimenetelmät ja tarkasteluajanjaksot aineistoissa olivat keskenään erilaisia. Koska uudempiakaan tilastoja tai riippumattomien tahojen tekemiä tutkimuksia ei toistaiseksi ole saatavilla, on johtopäätös se, ettei köyhyyden väheneemisestä Intiassa 1990-luvun alun jälkeen ole lainkaan pitävää näyttöä.

Myös FAO:n käyttämiä menetelmiä aliravitsemuksen mittaamiseksi on kritisoitu. Lisa C. Smith (1998) ja Peter Svedberg (2002) katsovat FAO:n aliarvioivan nälkäisten määrää Intiassa, koska FAO:n tutkimuksissa painotetaan ruoan tuotantoa ja saatavuutta, eikä niissä tarkastella ravinnon jakautumista kotitalouksien sisällä. FAO:n tutkimukset perustuvat myös osin samoihin kansallisiin köyhyystilastoihin, joista edellä oli puhetta. Aliravitsemusta ei yleensä tutkita suoraan ihmisten syömän ravinnon määrää tai laatua mittaamalla, koska tämä tulisi FAO:n tutkijoiden mukaan liian kalliiksi (Naiken 2001: 4, 27; Mason 2004).

Lopuksi

1990-luvun alun jälkeen Intian hallinnon lähestymistavoissa ja maaseudun rakenteissa on tapahtunut suuria muutoksia. Taloutta on liberalisoitu poistamalla viennin ja tuonnin rajoituksia, vähentämällä ja uudelleen suuntaamalla ”kauppaa vääristäviä” tukia sekä helpottamalla ulkomaisten investointien pääsyä maahan. Prosessiin ovat keskeisesti vaikuttaneet kansainväliset instituutiot kuten Maailmanpankki, IMF ja WTO, rikkaimpien maiden hallitukset, sekä kotimaiset ja ulkomaiset suuryritykset, joiden menestymiselle on annettu paljon painoarvoa Intian hallinnossa.

Maailmanmarkkinat ja kansainväliset kulutus-trendit ovat alkaneet yhä enemmän vaikuttaa Intian maataloustuotannon paikallisiin muotoihin ja sitä kautta myös yleisemmin maaseutukehitykseen. Tätä voidaan pitää yhtenä *glokalisaa*tion ilmentymänä, jossa globaalit ilmiöt ja tekijät muuntuvat paikallisten elämismaailmojen osiksi. Maa-

talous on muuttunut vientiorientoituneemmaksi; Intiasta on tullut maataloustuotteiden nettoviejä. Maanomistus ja -hallinta ovat keskittyneet lisää, ja maattomien ja marginaalisten viljelijöiden osuus on kasvanut. Työvoimaa on siirtynyt maataloudesta muille sektoreille, etenkin palvelualoille. Maaseudun työttömyys on todennäköisesti myös lisääntynyt. Osa vapautuneesta työvoimasta on siirtynyt kaupunkeihin ja urbaanin väestön osuus on näin jatkanut kasvuaan.

Länsimaiden jäljittelyyn perustuneet kehitysstrategiat ja modernisaatio ovat kohdistuneet pitkälti urbaanien alueiden kehittämiseen maaseudun ja maatalouden kustannuksella. Suuri enemmistö intialaisista on kuitenkin yhä riippuvaisia pienimuotoisesta maataloustuotannosta. Monien asema on vaikeutunut maatalouden tuotantopanosten hintojen noustua ja velkariippuvuuden kasvaessa. Myös ympäristön tilan heikkeneminen, veden niukkuus ja ilmaston muuttuminen ennakoimattomammaksi aiheuttavat maaseutuväestölle yhä enemmän lisäpaineita.

Kansainvälisten kehitysinstituutioiden ja Intian hallinnon viralliset tilastot esittävät kuitenkin köyhyyden ja aliravitsemuksen vähentyneen 1990-luvun alun jälkeen. Monet kriittiset tutkimukset kyseenalaistavat näiden tilastojen paikkansapitävyyden, eikä edes köyhyys- ja aliravitsemustilanteiden viimeaikaisten muutostrendien suunnasta ole yksimielisyyttä. Kiista kohdistuu vallitsevan talous- ja kehitysajattelun kannalta arkaan kohtaan, sillä yli 1,1 miljardin asukkaan Intialla on yksinäänkin suuri vaikutus koko maailman kehitystä kuvaaviin lukuihin. Mikäli osoittautuisi, että Intiassa köyhien suhteellinen osuus onkin kasvamassa, tämä nakertaisi pohjaa koko uusliberalistiseen lähestymistapaan perustuvan globaalien kehitysagendan oikeutukselta.

Saattaa olla, että useiden maantieteilijöidenkin esittämä väite uusliberalistisen kehitysmallin kyvyttömyydestä synnyttää ”parempaa maailmaa” pitää valitettavan hyvin paikkansa (Watts ym. 2005: 25). Intian esimerkin perusteella voidaan ainakin todeta, että tarvitaan lisää ruohonjuuritason empiiristä tutkimusta globalisaation, modernisaation ja talouskasvun monitahoisten kehitysvaikutusten selvittämiseksi.

KIRJALLISUUS

Acharya, S. S. (2002). Indian Agriculture: The current concerns. *Teoksessa* Reddy, D. N., S. Singh & D. Arora (toim.): *Political economy of WTO regime. Some aspects of globalisation and governance*, 57–72. Rainbow Publishers, Delhi.

- Bøås, M. & D. McNeill (2003). *Multilateral institutions. A critical introduction*. 184 s. Pluto Press, Lontoo.
- Census of India (2005). Census of India. Office of the Registrar General, New Delhi. 20.12.2005. <<http://www.censusindia.net/results/rudist.html>>
- Chen, S. & M. Ravallion (2004). How have the world's poorest fared since the early 1980s? World Bank policy research working paper 3341. The World Bank, Washington. 23.9.2006. <http://econ.worldbank.org/files/36297_wps3341.pdf>
- Chossudovsky, M. (1999). *Köyhyiden globalisointi. Maa- ja pankin ja IMF:n uudistusten vaikutuksia*. 312 s. Like, Helsinki.
- Deaton, A. & V. Kozel (2004). Data and dogma: the great Indian poverty debate. The World Bank, Washington. 21.10.2005. <http://povlibrary.worldbank.org/files/15168_deaton_kozel_2004.pdf>
- Fan, S., C. Chan-Kang & A. Mukherjee (2005). *Rural and urban dynamics and poverty: evidence from China and India*. FCND Discussion Paper 196 / DSG Discussion Paper 23. 50 s. International Food Policy Research Institute, Washington.
- FAO (2005a). FAO tells WTO meeting that trade liberalization can promote food security. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rooma. 15.12.2005. <<http://www.fao.org/newsroom/en/news/2005/1000191>>
- FAO (2005b). The state of food insecurity in the world 2005. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rooma. 26.12.2005. <<http://www.fao.org/documents>>
- Kanna, S. (2005). Farmer–farmer exchange of seeds: experiences of groundnut farmers in Odugampatti, Pudukkottai district, Tamil Nadu. *Teoksessa* Nautiyal, S., V.-V. Hirvelä, L. T. Rao & T. Haapanen (toim.): *Ecological democracy: land, water, food, environment and agriculture*, 8–9. Citizens' Global Platform, New Delhi.
- Karttunen, K. & V. Hämeen-Anttila (2005). Elinkeinot ja talouselämä. *Teoksessa* Parpola, A. (toim.): *Intian kulttuuri*, 196–211. Otava, Keuruu.
- Kumar, A. (2005). Globalisation: the consensus of the top three percent only. Background for listening to the marginalised majority of India. *Teoksessa* Nautiyal, S., V.-V. Hirvelä, R. Kumar & S. Kuksal (toim.): *Democratising globally: dialogue with the Helsinki Group*, 11–15. Citizens' Global Platform, New Delhi.
- Landes, M. & A. Govindan (2004). *Indian agriculture: status and reform potential*. GAIN Report IN4089. 11 s. United States Department of Agriculture, Foreign Agricultural Service, New Delhi.
- Mason, J. B. (2004). Keynote paper: measuring hunger and malnutrition. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rooma. 27.12.2004. <<http://www.fao.org/documents>>
- Mehta, J. (2003). Changing agrarian structure. *Teoksessa: Alternative economic survey 2002–2003. Liberation and social justice*, 27–39. Rainbow Publishers, Delhi.
- Mehta, J. (2004). Poverty. *Teoksessa: Alternative economic survey 2004, India. Magnifying mal-development*, 28–33. Rainbow Publishers, Delhi.
- Ministry of Agriculture (2004). Agricultural statistics at a glance. Ministry of Agriculture, India, New Delhi. 22.12.2005. <<http://agricoop.nic.in/statatglance2004/ArGlance.pdf>>
- Ministry of Finance (1998). Economic survey 1997–1998. Ministry of Finance, Government of India, Delhi. 21.12.2005. <<http://indiabudget.nic.in/es97-98>>
- Ministry of Finance (2005). Economic survey 2004–2005. Ministry of Finance, Government of India, Delhi. 21.12.2005. <<http://indiabudget.nic.in/es2004-05/esmain.htm>>
- Naiken, L. (2001). *FAO methodology for estimating the prevalence of undernourishment*. 32 s. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rooma.
- Patnaik, U. (1998). Scenario in developing countries and India. Export-oriented agriculture and food security. *Teoksessa: The great grain drain. An analysis of factors contributing to food insecurity in the developing countries*, 36–67. Books of Change, Bangalore.
- Patnaik, U. (2005). *Theorizing food security and poverty in the era of economic reforms*. 29 s. Centre for Economic Studies and Planning, Jawaharlal Nehru University, New Delhi.
- Patomäki, H. & T. Teivainen (2003). *Globaali demokratia*. 263 s. Gaudeamus, Helsinki.
- Peck, J. & A. Tickell (2002). Neoliberalizing space. *Antipode* 34: 3, 380–404.
- Popli, G., A. Parikh & R. Palmer-Jones (2005). Are the 2000 poverty estimates for India a myth, artefact or real? *Economic and Political Weekly* 22.10.2005, 4619–4650.
- Power, M. (2003). *Rethinking development geographies*. 273 s. Routledge, Glasgow.
- Ramachandran, H. & S. L. Arora (2004). Employment. *Teoksessa: Alternative economic survey 2004, India. Magnifying mal-development*, 39–49. Rainbow Publishers, Delhi.
- Ray, R. & G. Lancaster (2005). On setting poverty line based on estimated nutrient prices. *Economic and Political Weekly* 1.1.2005, 46–56.
- Reddy, D. N. (2002). WTO, Indian agriculture and food security. *Teoksessa* Reddy, D. N., S. Singh & D. Arora (toim.): *Political economy of WTO regime. Some aspects of globalisation and governance*, 33–56. Indian Political Economy Association, Delhi.
- Saith, A. (2005). Poverty lines versus the poor. Method versus meaning. *Economic and Political Weekly* 22.10.2005, 4601–4610.
- Sharma, D. (2005). WTO Hong Kong ministerial: much ado about nothing. India Together, Bangalore. 28.12.2005. <<http://indiatogether.org/2005/dec/dsh-hongkong.htm>>
- Shiva, V. (2001). *Protect or plunder? Understanding intellectual property rights*. 146 s. Zed Books, Lontoo.

- Shiva, V., A. H. Jafri, A. Emani & M. Pande (2002). *Seeds of suicide. The ecological and human costs of globalisation of agriculture*. 159 s. Research Foundation for Science, Technology and Ecology, New Delhi.
- Singh, S. P. (2003). Agriculture. *Teoksessa: Alternative economic survey 2002–2003. Liberation and social justice*, 40–53. Rainbow Publishers, Delhi.
- Singh, S. P. (2004). Agriculture. *Teoksessa: Alternative economic survey 2004, India. Magnifying mal-development*, 66–83. Rainbow Publishers, Delhi.
- Smith, L. C. (1998). Can FAO's measure of chronic undernourishment be strengthened? FCND discussion paper 44. International Food Policy Research Institute, Washington. 22.9.2006. <<http://www.ifpri.org/divs/fcnd/dp/papers/dp44.pdf>>
- Subramanian, S. (2005). Unravelling a conceptual muddle: India's poverty statistics in the light of basic demand theory. *Economic and Political Weekly* 1.1.2005, 57–66.
- Svedberg, P. (2002). Hunger in India – facts and challenges. Seminar paper 699. Institute for International Economic Studies, Stockholm University. 23.9.2006. <<http://www.iies.su.se>>
- Swaminathan, M. (2001). A further attack on the PDS. *Frontline* 18: 2. 20.2.2005. <<http://www.frontlineonnet.com/fl1802/18020280.htm>>
- Tammilehto, O. (2003). *Globalisation and Dimensions of Poverty*. 76 s. Ministry for Foreign Affairs of Finland, Helsinki.
- The World Bank (2006a). Inclusive growth and service delivery: building on India's success. Development Policy Review. Report No. 34580-IN. The World Bank, Washington. 23.9.2006. <http://siteresources.worldbank.org/SOUTHASIAEXT/Resources/DPR_FullReport.pdf>
- The World Bank (2006b). World development indicators 2006. The World Bank, Washington. 23.9.2006. <<http://devdata.worldbank.org/wdi2006>>
- UNDP (2005). *Human Development Report 2005. International cooperation at a crossroads. Aid, trade and security in an unequal world*. 388 s. United Nations Development Programme, New York.
- Vepa, S. S. (2004). Impact of globalization on the food consumption of urban India. *Teoksessa: Globalization of food systems in developing countries: impact on food security and nutrition. FAO Food and Nutrition Paper* 83, 215–230. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Roma.
- Watts, D. C. H., B. Ilbery & D. Maye (2005). Making reconnections in agro-food geography: alternative systems of food provision. *Progress in Human Geography* 29: 1, 22–40
- Winter, M. (2004). Geographies of food: agro-food geographies – farming, food and politics. *Progress in Human Geography* 28: 5, 664–670.
- WTO (2005). Ministerial Declaration. WT/MIN(05)/W/3/Rev.2. World Trade Organization, Geneva. 18.12.2005. <http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min05_e/final_text_e.htm>